

CÂTEVA CONSIDERAȚII PE MARGINEA UNOR NEMULȚUMIRI ÎMPOTRIVA ADMINISTRAȚIEI DOMNITORULUI MIHAIL GRIGORIE STURDZA

Cătălin PUNGĂ¹

Cuvinte cheie: *nemulțumiri, Sturdza, boierime, consulat, mănăstiri*

Keywords: *complaints, Sturdza, boyars, consulates, monasteries*

Societatea românească a începutului de secol XIX, aflată în plin proces de modernizare, de redimensionare, se caracteriza printr-o stare de tensiune generală, de conflicte sociale variate, confuze, greu de separat și definit². Nemulțumirile împotriva administrației erau generate de abuzuri ale funcționarilor administrației Sturdza, de prevederi ale Regulamentului Organic, suprapuse de multe ori peste pasiuni personale. Ca urmare, în rândurile opozanților se găseau exponenți ai marii boierimi, cele mai vehemente voci, boierimii mici și mijlocii, țărănimii, orășenimii, fețe bisericesti, consuli sau sudiți.

Subiectul a fost explorat și dezbătut de mulți cercetători care s-au ocupat de analiza perioadelor ce au precedat Regulamentele organice, domniile regulamentare, domnia lui M. Sturdza sau revoluția de la 1848. Nuanțările analizei au fost însă diferite. A. D. Xenopol³ de pildă, tinde să dea crezare punctului de vedere al domnitorului atunci când acesta justifică în fața diplomației rusești, austriece sau turcești acțiunile sale administrative socotite de boierii opozanți și de chiar reprezentanți ai altor mari puteri în Principate, ca abuzive încălcări ale normelor impuse de

¹ Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași – Muzeul de Istorie a Moldovei, IAȘI.

² Gh. Platon, *Moldova și începuturile revoluției de la 1848*, Chișinău, 1993, p. 64.

³ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană. Istoria politică a Țărilor Române de la 1822-1848*, XI, București, *passim*.

Regulamentele organice. Adevărul era că explicațiile prezentate de M. Sturdza erau atât de clare și de bine argumentate încât puteau fi considerate veridice. De aceea, nota generală a prezentării domniei lui M. Sturdza făcută de A. D. Xenopol în volumul XI al *Istoriei Românilor*, poate fi suspectată de părtinire datorită accentelor laudative, deseori pronunțate. În fapt, istoricul prezintă domnia acestuia de pe o poziție obiectivă, dar prin prisma unei abordări pozitive accentuând reușitele administrației Sturdza. Formația sa de om al legii imprimă lucrărilor lui Ioan C. Filitti⁴ o mare doză de echilibru, de neutralitate, în analiza făcută perioadelor sus menționate, și deci implicit asupra motivelor care au determinat o acerbă critică adusă administrației lui M. Sturdza. Dimitrie Ciurea⁵ se situează și el pe același palier cu I. C. Filitti, privind obiectiv, prin prisma analizei epocii, a contextului intern și extern, surprinzând mai cu seamă aspectele pozitive ale măsurilor luate de domnia lui M. Sturdza în plan administrativ.

Istoriei perioadei marxiste au privit domnia lui M. Sturdza și frământările perioadei de pe poziția de clasă înfierând latura de întreprinzător și dibaci om de afaceri a lui domnitorului și metodele sale de a le aplica. Contextul anului 1848, dezideratele naționale, grija pentru soarta viitorului stat național, crearea unui cadru real de democratizare explică poziția specialiștilor care au optat spre o astfel de analiză a subiectului aflat în discuția noastră. Lucrările valoroase și relativ bogate numeric (o expunere în detaliu a subiectului a fost realizată în revista *Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei* din 2015) lasă totuși cercetătorului insistent spațiu pentru detalii și pentru răspunsuri, clarificări sau noi abordări ale acestui subiect ce pare epuizat. Prezentarea exhaustivă a lucrărilor care ating subiectul nostru este foarte greu de realizat, de aceea ne-am oprit doar asupra câtorva nume care au consacrat pagini valoroase domniei lui Mihail Sturdza.

⁴ I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic 1834-1848*, București, 1915, *passim*; Idem, *Frământări politice și sociale în Principatele române de la 1821 la 1828*, București, 1932, *passim*; Idem, *Principatele Române de la 1828 la 1834: Ocupația rusească și Regulamentul Organic*, București, 1934.

⁵ D. Ciurea, *Moldova sub domnia lui M. Sturdza*, Iași, 2012, *passim*.

Intervenția noastră va încerca să rezume problematica manifestărilor împotriva administrației lui Mihail Sturdza oprindu-ne asupra opoziției manifestate de marea boierime, consulat, biserică și mica boierime. A fost necesară o analiză pentru a găsi cauzele reale și obiective care au determinat o atât de vehementă opoziție împotriva administrației și implicit a domnitorului, girantul aplicării unor măsuri oportune pentru implementarea reformelor, dar și depistarea de aspecte subiective (de familie, de interese personale) care au acutizat conflictul; numele celor mai înverșunați adversari; principalele nemulțumiri cuprinse în memoriile trimise de marea boierime puterii ocrotitoare și celei suzerane; replica dată de domnitor și de apropiații săi atât sub aspectul încercării de a-și clarifica în scris, prin alte memorii, acțiunile cât și măsurile întreprinse spre a limita efectul negativ al celor trimise de adversari asupra tronului.

Subiectului debutează cu prezentarea cauzelor ce au generat opoziția boierimii, în rândul căreia existau trei mari categorii de opozanți: boierimea mare, boierii din a doua și a treia treaptă, și o categorie aparte, cea a tineretului intelectual ce avea în componență membri din toate treptele, inclusiv fii de boieri mari și mici, care studiaseră în capitalele vest europene și care, inspirat de ideile liberale ale Apusului, dorea o reorganizare pe baze moderne a societății românești.

Cei mai mulți specialiști ai subiectului confirmă existența acestor trei mari grupuri de opozanți ai administrației lui Mihail Sturdza la care se pot adăuga consulat și biserica.

Multe din nemulțumirile marii boierimi erau legate de interese personale, precum accederea la funcții care aduceau cu ele importante privilegii economice. O nemulțumire majoră era cea legată de politica dusă de M. Sturdza de a trece în rândurile privilegiaților boieri mici și mijlocii, chiar slujbași mărunți, fără nici un fel de boierie și numirile lor în dregătorii care nu li s-ar fi convenit, sărind chiar peste două sau trei trepte, încalcând astfel prevederile Regulamentului Organic. Boierimea de stările a doua și a treia era la rândul ei nemulțumită, dar revendicările ei nu vizau desființarea privilegiilor boierești ci, dimpotrivă, accesul întregii clase la ele.

Ultimul grup însă, între care numeroși erau tinerii intelectuali ce studiaseră în străinătate, nutrea aspirații nobile de modernizare a statului, de așezare a lui pe principii de funcționare moderne, de îmbunătățire a

soartei țăranilor și a celorlalte categorii sociale, conform cu principiile liberale ale Apusului. De altfel, între instrucțiunile primite de la curtea țarului una dintre cele mai importante era aceea ca domnul să vegheze în așa fel încât să împiedice răspândirea ideilor liberale „asupra a tot ce ar putea arăta o tendință în spiritele tinere de a se avânta spre ideile liberale...; să împiedice cea mai mică încurajare spre progresul ideilor subversive, să vegheze ca regulile cenzurii stabilite de președintele plenipotențiar să fie păstrate neatinse, fără vreo abatere...; să împiedice cu toată puterea spiritului de inovație și de turburare...”⁶.

Nemulțumirile intraseră și în familia domnitorului. Între el și soția sa izbucniseră certuri, acuze de infidelitate, refuz al domnitorului de plăți Doamnei suma promisă înainte de căsătorie ca zestre sau refuzul domnitorului de a plăti socrului său sumele cu care acesta îl împrumutase înainte de a urca pe tronul Moldovei etc.

Numele opozanților ar putea explica unele din cauzele nemulțumirilor. Existau între cei care criticau domnia lui M. Sturdza nume care aveau „vocația opoziției”. Astfel, cel al logofetesei Maria Ghica, a logofătului Constantin Balș, a hatmanului Vasile Rosetti, logofătul Dimitrie Sturdza, vornicul Teodor Balș, Vasile Miclescu, spătarul Epureanu, vornicul Dimachi, vornicul Alexandru Beldiman, postelnicul George Cuza sau spătarul Nicolae Cantacuzino se găseau și pe un memoriu către Sultan împotriva domnitorului Ioniță Sandu Sturdza, din martie 1824⁷. Ei sau urmașii lor apar, spre dezamăgirea noului domn, ca semnatari și pe memoriile adresate împotriva sa. Lor li se alătură: Iordache Catargi, Costache Pașcanu, Costache Conachi, C. Mavrocordat, apropiat al lui Cochelet⁸, C. Cantacuzino, socrul lui N. Suțu și fost membru al Comitetului de 8, hatmanul C. Balș, Al. și N. Rosetti, frații fostei sale soții,

⁶ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 450.

⁷ *Documente privitoare la istoria românilor urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki. Documente adunate, coordonate și publicate de D. A. Sturdza, D. C. Sturdza și Octavian Lugoșianu*, Supliment I, vol. IV (1802-1849), doc. XXV, p. 35-37 (în continuare Hurmuzaki, Supl. I₄). La acea vreme Mihail Sturdza le era apropiat și îi comunica lui Severini nedreptatea care se făcuse semnatărilor plângerii din partea domnitorului. Persecuții, arestări, exilări la mănăstiri, sau domiciliu forțat pe propriile moșii.

⁸ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 463-464, Cochelet îl considera pe M. Sturdza doar un guvernator rus.

Săftița Rosetti, N. Dimachi, rudă cu Rosetteștii, vistiernicul Al. Sturdza și soția sa Elena, postelnicul C. Catargi, fiul lui Iordache, hatmanul Anastase Bașotă, D. Moruzi, postelnicul G. Ghica, Al. Ghica, boieri mari, unii cu veleități de domnie, care participaseră la redactarea Regulamentului Organic alături de M. Sturdza. Lista completă a fost trimisă de domnitor, pe 3 noiembrie 1835 lui Rucman⁹. Minciaki atent cunoscător al realităților românești constata, că opoziția făcută de marii boieri se datora mai cu seamă unor „pasiuni exagerate” ale adversarilor politici ai domnitorului, fără a nega totuși și existența unui „fundament de adevăr”¹⁰. Părerea lui era confirmată și de explicația dată de M. Kogălniceanu, un cunoscut opozant al domniei lui M. Sturdza, către 1844, cum că „Tous les boyards voulaient etre princes, tous etant egaux, ne voulaient par se donner un superieur”. Cu siguranță articolul prevăzut în Regulamentul Organic, care prevedea domnie eligibilă pe toată durata vieții, a fost cauza principală a nemulțumirilor marii boierimi pe timpul domniei lui Sturdza. Dintru-nceput M. Sturdza avea ca adversari 40 de mari boieri, prezumtivi domni. Opoziție deschisă și bine motivată de astfel de interese personale i-au făcut hatmanul Alex. Ghica, tatăl viitorului domn Grigorie Ghica, Rosetti-Roznovanu, aflați pe lista posibililor candidați la tronul Moldovei și temuți adversari. De altfel, lista concurenților eligibili la tronul țării era limitat la 15 mari boieri. Mari șanse, potrivit rapoartelor consulatului austriac, le avuseseră și Ghica și C. Cantacuzino. Rosetti-Roznovanu, fost general în armata rusă, se îndepărtase de Petersburg preferând apropierea de Austria. Asemenea erau Iordache Catargi și Costache Conachi, membri ai Comisiei de redactare a Regulamentului Organic. Prevederea potrivit căreia domnia era ereditară, rămasă multă vreme necunoscută majorității, a fost o altă mare cauză a acutizării nemulțumirilor. Însăși Rusia a fost temătoare că aceste articole ar fi determinat o creștere a autorității domnitorilor români în raport cu St. Petersburgul și Țarigradul. A întrezărit chiar o speranță la suveranitate la domnii români dacă s-a simțit nevoia de a stipula într-un articol al tratatului de la Petersburg (1834) ca „gospodarii Valahiei și Moldovei să fie numiți de ambele Curți prin comun consimțământ”. Neîndrăznind a merge prea departe și a stârni protestul

⁹ Hurmuzaki, Supl. I₄.

¹⁰ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 466.

celorlalte mari puteri, s-a precizat: „dar numai pentru astă dată și ca un caz cu totul particular”¹¹. Ales de marii boieri pe toată durata vieții, domnitorul putea fi totuși înlăturat, potrivit articolului 27 din Regulamentul Organic în urma unei anchete făcută de cele două Curți, care să dovedească culpabilitatea domnitorului. Dar declanșarea unei anchete avea nevoie de motive. Aceasta explică, în parte, credem noi, numeroasele memorii acuzatoare la adresa lui M. Sturdza trimise fie la Petersburg, fie la Istanbul. Obiceiul plângerilor scrise s-a dovedit a avea sorți de izbândă în cazul Țării Românești. Și apoi, boierii români erau puțin deprinși cu practicile parlamentare moderate, socotind, de exemplu, discursul la tribună, lipsit de conținut, de sens și finalitate, drept urmare preferau vechile metode de denigrare: jalbele, intrigile, relațiile personale¹². Ca urmare, au trecut la acțiune, și au trimis primul memoriu împotriva lui M. Sturdza chiar înainte de numirea acestuia ca domn¹³. 60 de boieri au înmânat la 14 martie 1834, cu prilejul vizitei făcute de Ahmet Pașa prin Moldova „spre a giudeca despre starea cea fericită a Moldovei”, o petiție în care „protestau contra unei eventuale numiri a lui M. Sturdza” ca și domn¹⁴. Între semnatari se aflau: logofătul dreptății Costache Sturdza, Iordache Catargi, ministru de interne și în guvernul din 1832, înlocuit imediat după urcarea pe tron a lui M. Sturdza cu Alexandru Ghica¹⁵, Costache Conachi, om de bun simț, muncitor, cultivat, poet, ministru în același guvern, de la 1832, și înlocuit de la justiție de Lupu Balș¹⁶. Plângerea nu a făcut impresie bună dar sprijinul acordat de Rusia lui M. Sturdza era foarte sigur, așa că, după „boala” avută la sosirea emisarului turc, s-a însănătoșit subit după plecarea acestuia, a cumpărat cai noi din Transilvania pentru trăsură și mobilă de la

¹¹ *Documente privitoare la istoria românilor, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII; Corespondență Diplomatică și rapoartele consulare franceze (1825-1846)*, publicate de Nerva Hodoș, 1913, p. 324.

¹² C. Ploscaru, *Adunarea obștească a Moldovei - Uzaje parlamentare și confruntări simbolice în anii ocupației rusești (1829-1834)*, în M. Ciobotaru, L.-V. Lefter (eds.), *Dimitrie Sturdza la 80 de ani. Omagiu*, Iași, 2014.

¹³ *Hurmuzaki, Documente, XVII, p. 324.*

¹⁴ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 5-6.

¹⁵ *Ibidem*, p. 448.

¹⁶ *Ibidem*.

Lemberg¹⁷, pregătindu-se, ca unul ce era sigur de domnie. Caracterizarea făcută de consulul austriac tânărului Sturdza în 1834 era cât se poate de pătrunzătoare: „Spirit fin și vioi, o mare mlădiere de caracter, multă învățătură și o mare pricepere în afaceri publice; nu disprețuiește nici o intrigă, numai să-l ducă la țel; s-a aruncat cu tronul în brațele Rusiei, căreia i-a făcut numeroase slujbe, în ultimul război contra Turciei și de atunci încoace. Are o avere foarte mare. Locul ce ocupă acum îi dă multă trecere, dar toată ambiția lui tinde spre Domnie, în care scop a pus totul în mișcare...”¹⁸. Și postelnicul din primul guvern, N. Suțu îl privea ca pe un „spirit subtil, viclean, strălucitor prin cunoștințele variate și ușurința vorbei în franțuzește, grecește și românește. Era Fenix printre compatrioții săi”¹⁹. Semnarea firmanului de numire a ambilor domnitori a fost făcută în ziua de 10 Aprille 1834²⁰. Imediat după urcarea pe tron, pe 5 iulie 1834, pentru a-i arăta încrederea, a-i spori autoritatea în fața mării boierimi și a se asigura de loialitatea sa, împăratul Nicolae al II-lea l-a numit cavaler al ordinului Sf. Ana clasa I, ornat cu coroana Imperială, asigurându-l de afecțiunea și bunăvoința sa²¹. Această onoare a acutizat, cu siguranță, invidia mării boierimi care s-a grăbit să trimită un alt memoriu plin de acuzații la adresa lui M. Sturdza. De altfel, boierii se plânseseră în repetate rânduri lui Rucman la 9-21, 13-25, 16-26 noiembrie 1835 și 25 ianuarie-6 februarie 1836, lui Buteniev la 3-15 decembrie, lui Benkendorf, șef al poliției rusești, la 10-5 decembrie 1835 și chiar țarului²². Acuzațiile s-au repetat la numai 18 luni de la alegerea lui M. Sturdza ca și domnitor. Memoriul din noiembrie 1835²³ era semnat de „proprietari cu familie” care, „jicniți” fiind în a lor „drituri” se declarau „înspăimântați” de faptul că le fuseseră încălcate interesele „cele moralice și materiale”, „private și publice” de către domnitorul dornic doar de „a aduna aur”. „Moldovanul” abia urcat pe tron

¹⁷ *Ibidem*, p. 6.

¹⁸ *Ibidem*, p. 3-4.

¹⁹ *Ibidem*, p. 448.

²⁰ *Hurmuzaki*, XVII, p. 324.

²¹ *Uricarul sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor*, sub redacția lui Teodor Codrescu, vol. VIII, Iassi, 1886, p. 120-162 (în continuare *Uricarul*).

²² I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 467.

²³ *Uricarul*, VIII, p. 125.

uitând că se trăgea din rangul celorlalți boieri și că îndatoririle sale cereau „cumpătare, înțelepciune... și neinteresantă în Administrație” a „jignit interesele private și publice” slăbind astfel însuși fundamentul Regulamentului Organic. O astfel de acuzație adusă era aceea de la capitolul II, Art. 49, Litera B și 6, Art.53 care prevedea că ascultând de „uneltirile cele tainice” ale lui Lupu Balș și N. Canta, plini de „nemoralitate” a refuzat demisia vornicului Ioan Palade pentru ca acesta să nu fie înlocuit cu comisul Ioan Gherghel, ambii reprezentanți ai Botoșanilor în Obșteasca Adunare²⁴. Era o primă acuzație adusă lui M. Sturdza de a fi încălcat principiul impus de Regulamentul Organic al separării puterilor în stat, prin amestecul domniei în treburile Adunării. Regulamentul prevedea ca Divanul Domnesc, ale cărui atribuții erau acelea de a cerceta și hotărâ cu privire la „avuția, viața și cinstea particularnicilor” să fie alcătuit din șapte membri: președintele și alți trei urmau a fi aleși de domnitor iar ceilalți de Generalnica Obștească Adunare. M. Sturdza a influențat însă alegerea tuturor membrilor, încălcând astfel legile țării²⁵. I se imputau de asemenea, că a făcut înțelegeri cu președintele Adunării, mitropolitul Veniamin Costache care, sub înrâurirea nepotului său, N. Canta, s-a învoit cu M. Sturdza, și au transformat Adunarea într-un „un orb instrument al voinței sale”²⁶ intervenind și în cazul „mădulelor” ce urmau a fi alese în Comisia de buget a Statului sau ale celor ce hotărâu asupra creșterii listei civile a domnitorului. Toate erau obținute prin „amenințări și ademenire prin făgăduințe folositoare”. Alte acuze care i s-au adus au fost următoarele: cheltuieli mari pentru călătoria la Constantinopol (12000 galbeni - 5000 de la Kiseleff și 7000 din visteria Moldovei); dregătorii puse la mezat; dreptatea vândută aceluia care dă mai mult; „cinstea, proprietatea...călcate fără mustrare de cuget prin jicnirea Regulamentului, a legilor și a formelor”. Mai concret: ilegalități în arendarea vănilor prin încheierea de contracte fără consultarea Adunării prejudiciind visteria cu 3000 de galbeni pe an, dar care au adus profit domnului și celor apropiați lui (un martor de încredere fiind bacalul Solomon, supus rus)²⁷; schimbarea destinației

²⁴ *Ibidem*, p. 126.

²⁵ *Ibidem*, p.143.

²⁶ *Ibidem*, p.132.

²⁷ *Ibidem*, p. 134.

banilor hotărâți ca despăgubire a boierilor pentru scutelnicii (peste 600000 lei) ce le erau luați cu titlul fals de împrumut; deturnarea cursului șoselei ce lega sudul țării cu nordul ei, prin Mihăileni, moșie a domnitorului lucrată cu munca gratuită și ilegală a locuitorilor de pe alte moșii boierești; tot cu muncă neplătită erau executate lucrări la moșia sa de la Socola; importul ilegal de rachiu din Austria, fabricat din cartofi, aducând mari pagube intereselor fabricanților moldoveni care rămâneau astfel cu marfă nevândută pentru că ei o fabricau din porumb sau secară, culturi care necesitau cheltuieli mai mari și duceau implicit la creșterea costului băuturii; tot astfel s-a întâmplat, scriau semnatarii și în cazul importului de cereale pentru a fi date țăranilor în perioada foametei; contrabanda cu rachiu din Bucovina făcută de oamenii lui N. Canta care îl vindeau ca și când ar fi fost produs în fabricile sale; nereguli în cumpărarea proprietății Brateșului, proprietate a boierilor Cernat, de către Vodă Sturdza - este adevărat cu învoirea ginerelei boierului Cernat, proprietar de drept; că a permis arestarea și ducerea lui la Poliție a unui boier, paharnicul Ioan Ciornei „de familie nobili”, ceea ce nici un domnitor până atunci nu a îndrăznit a o face, încălcând astfel privilegiile mării boierimi²⁸; schimburi silite cu averi mănăstirești în acord cu Mitropolitul și cu N. Canta etc²⁹; vinderea casei lui Petrache Casimir cu șase mii de galbeni ca așezământ pentru viitoarea Academie, deși a fost cumpărată cu doar 3500 de galbeni de la bătrâna D-nă Cazimir iar starea clădirii nu era foarte bună și a necesitat cheltuieli mari pentru a putea fi folosită în bune condiții³⁰. *Aceste răuvoitoare defăimări au adus atingere tuturor laturilor societății: Adunare, legi, tribunale, biserică tot ceea ce ar fi trebuit cinstit și respectat*³¹. Domnitorul s-a simțit atât de încolțit încât a ordonat Miliției Pământene a bate pe oricine ar fi îndrăznit a defăima sau a se plânge de Domnie sau Domnitor și a amenințat cu eliberarea unui firman de pedepsire a boierilor semnatari ai memoriului. Documentul a fost interzis însă de Buteniev³². Așa că, M. Sturdza a trimis și el un document cu 413 semnături, ca

²⁸ *Uricarul*, VIII, p. 137.

²⁹ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 468.

³⁰ *Uricarul*, VIII, p. 141.

³¹ *Uricarul*, IX, 1887, p. 20.

³² *Ibidem*, p. 15.

*Întâmpinare la memoarul opozițiunii boierilor din 1835*³³, care nu era decât o „prescriere obrăzuitoare, vopsită astfel ca minciuna să fie văzută ca și adevăr” și care „aducea deservicii țării”³⁴. Documentul era în fapt, o dare de seamă asupra activității sale de până atunci aducând explicații și justificări la acuzațiile imputate de boieri. La exemplificările de mai sus Memoriul aducea argumente care, astfel explicate, exonerau de acuze acțiunile Domnitorului. Unele din punctele cele mai sensibile se refereau, cum am văzut la: bugetul pe anul 1834, la cheltuielile făcute la Constantinopol, la prohibiția exportului de cereale sau deturnarea banilor necesari despăgubirii pentru scutelnici pe care, în fapt, îi luase cu voia boierilor ca pe un împrumut pentru a putea cumpăra pentru cei nevoiași pâine într-o vreme de restriște; privitor la antrepriza pavelei din Iași explicându-se că, pentru siguranța lucrărilor, domnitorul a garantat cu moșiile sale cu condiția ca o treime din venitul de fiecare an să-i revină³⁵; de șoseaua ce trece pe la Mihăileni, moșie domnească; de via ce o are la Socola; de călătoriile sale înlăuntrul țării; de arendarea otcupurilor, asupra căreia Vodă avea ipotecă. La care se adăugau afacerile moșiilor Dorna³⁶ și Brateș și un schimb de mori între Vodă și mănăstirea Neamțului. Pentru fiecare acuzație Memoriul trimis în numele lui M. Sturdza dădea explicații și garanta adevărul spuselor cu documente originale. Privitor la Art. 17³⁷, Memoriul arăta că numărul extrem de mare al dosarelor de judecată, care era la 1835 de 29000, l-au determinat să recomande grăbirea judecării lor, iar pentru unele închiderea grabnică pentru a scăpa astfel tribunalele și publicul de acest „labirint de Procese”. Adevărul era că multe dintre plângeri erau adresate direct domnitorului. Acesta însă a decis ca, respectând prevederile Regulamentului Organic privitoare la separarea puterilor în stat, să-și pună doar apostila pe dosare cu recomandarea ca ele să fie judecate de organele competente și în acest fel a „păzi cu cuget curat dreptatea și cuviința”. Și sunt făcute două exemplificări de astfel de cazuri: cel al spătarului Petrache Rosetti, în care domnitorul făcea trimitere la

³³ *Ibidem*, p. 1-21.

³⁴ *Ibidem*, p. 21.

³⁵ *Ibidem*, p. 14.

³⁶ *Ibidem*, p. 9-10.

³⁷ *Ibidem*, p. 1-3.

articolul 363 din Regulamentul Organic, și cel al spătarului Gherghel în care acesta se judeca cu copiii cumnatului său care nemulțumiți de sentința dată, reclamau că procesul fusese judecat de organe necompetente și deci, pentru a corecta viciul de procedură, domnitorul recomandase Divanului îndreptarea inadvertențelor. De altfel, acestea fuseseră singurele exemple la care „*prihănitarii*” domnitorului făceau trimitere în memoriul lor socotindu-le judecați arbitrare. Dimpotrivă, arbitrariul intervenea tocmai datorită amestecului consulatului rusesc care, primind plângeri de la cei care pierdeau o cauză, se grăbea să ceară rejudecarea lor, slăbind astfel, încrederea în autoritatea domnului aducând atingere însăși principiilor Regulamentului (articolul 318 prevedea independența justiției). Nici acuzația privitoare la îndepărtarea din funcție a judecătorilor înainte de a se fi împlinit trei ani nu a putut fi dovedită, drept pentru care în memoriul acuzator exemplele lipseau³⁸. Tot fără temei era și acuzația că „*acturi de mare cuviință*” ar fi dispărut din dosare aflate în Tribunale și unde cu siguranță învinovățirea domnitorului era ridicolă³⁹. A urmat explicația care lămurea o altă chestiune pentru care domnitorul era acuzat: aceea a satelor Dornei⁴⁰. Cel care a redactat documentul (și care nu era domnitorul), explica că această moșie, fostă proprietate a obștii Dornei care număra în timpul domniei lui Constantin Ipsilanti, 3000 de suflete, a fost luată abuziv de acel domnitor și dată fiului său. În timp ea a ajuns în proprietatea familiei Balș și valora pe la 1834, aproximativ 80000 lei. Familia Balș s-a prezentat la M. Sturdza și i-a cerut să accepte a cumpăra proprietatea cu suma de șase mii de galbeni dar să permită intervenția armatei spre a-i alunga pe dornenii care au considerat că pământurile le-au fost confiscate pe nedrept și se socoteau a fi adevărații proprietari ai satelor Dornei. Domnitorul a refuzat, dar s-a oferit să intermedieze o împăcare a părților care se aflau în conflict de 30 de ani, sfătuind pe locuitorii Dornei să cumpere moșia cu 12000 de galbeni. Cum locuitorii nu aveau această sumă ei au fost împrumutați de domnitor urmând ca datoria să-i fie plătită mai târziu de către aceștia. Articolul 24 încerca să clarifice pricina Brateșului, în

³⁸ *Ibidem*, p. 4-5.

³⁹ *Ibidem*, p. 7.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 7-9.

care „clevetitorii” s-au transformat în „avocați” ai unei cauze care nu avea nici un reclamant. Proprietarii de drept ai pământurilor se înțeleșeră absolut firesc cu domnitorul care a cumpărat legal de la ei parte a moșiei, zona Balta. Gheorghe Ghica care încerca să devină prin fraudă stăpînul întregii proprietăți, ce era de drept a „fiscului”, a inventat acuzații la adresa lui M. Sturdza, cum că acesta și-ar fi însușit abuziv toată Lunca Brateșului cu doar suma de 70000 galbeni, în condițiile în care doar venitul pe un an al moșiei se ridica la această sumă. Acuzația și-a găsit mulți sprijinitori. Aceștia s-au grăbit să mai adauge o clevetire la multele „dovezi” de abuzuri pe care le-ar fi săvârșit domnitorul⁴¹. O altă acuzație lipsită de importanță era aceea că ar fi împresurat părți ale vecinilor săi, cu moșia Păstrăveni⁴². Pământurile Păstrăvenilor nu aduceau pe an decât un venit de 30 de galbeni așa că rezolvarea litigiului a fost grăbită de domnitor doar pentru a se da o soluție unui dosar care ar fi trebuit închis de multă vreme, ca fiind lipsit de o importanță majoră. Articolul 26 din plângerea înaintată de domnie avea ca subtitlu numele unei proprietăți a logofătului Teodor Balș, în 1835, "Mihăilenii". Conflictul între boier și suditul austriac, evreu, a fost mediat de agenția austriacă și a trezit interesul și viitorului fiu adoptiv a lui Teodor Balș, M. Sturdza. Se atrage atenția că la data derulării litigiului moșia nu era în proprietatea lui M. Sturdza. Cazul fraților Cantacuzino, episcopului de Roman și Costache Cantacuzino a fost și el explicat. Aceștia au avut procese la care domnitorul a fost nevoit a contrasemna sentințele, potrivit legii, fără a se fi amestecat în pronunțarea ei. Neadevărată era de asemenea, numirea în Divanul Domnesc a lui Costache care s-ar fi făcut în schimbul sumei de 1000 de galbeni. S-au găsit explicații sau responsabili și pentru alte acuzații aduse domnitorului. Astfel, beizadea Mavrogheni acuza puterea că a fost obligat să dea o mare sumă de bani, ca și șpagă, pentru a obține înlesniri la taxa tutunului. Răspunsul era acela că, la acea dată controlul și deciziile legate de această cauză intrau în sarcina Ministerului Dinlăuntru al cărui portofoliu îl avea ca titular pe Alexandru Ghica. De aceea, domnitorul sugera ca nemulțumitul să ceară banii ministrului de atunci, singurul responsabil pentru prejudiciu⁴³. Memoriul continua cu explicații în pricina

⁴¹ *Uricarul*, IX, p. 9-10.

⁴² *Ibidem*, p. 10-11.

⁴³ *Ibidem*, p. 13.

pavării ulițelor. Pentru a avea bani și a pava ulițele, domnitorul, pe atunci simplu particular, și-a ipotecat moșiile urmând a beneficia de o treime pe an din taxele care urmau a fi percepute pentru exploatarea ulterioară a drumurilor. După urcarea pe tron a renunțat la acest contract, sfătuit fiind de „înalte simțiri” și pentru a nu implica domnia într-un contract particular, cu toate că în urma acestei decizii a pierdut 10000 de galbeni. Urma apoi explicația în cazul contrabandei cu rachiu de la granița Bucovinei. Referindu-se la suma de 30000 de galbeni primiți ca mită de la o societate condusă de un evreu care făcea contrabandă cu rachiu, justificarea logică era aceea că această afacere, așa cum a fost făcută, nu putea fi decât una păguboasă pentru un afacerist versat cum era M. Sturdza. Consumul celor 200 000 de vedre de alcool intrate în Moldova cu mii de căruțe ar fi durat mulți ani. Aceasta însemna obținerea unui profit adevărat abia peste mulți ani, deci era o afacere proastă. De fapt, spunea Memoriul, această acuzație nu era decât o încercare de a ascunde cei 170000 de galbeni pe care hatmanul Alexandru Ghica le-a „sfeterisit” pe când se ocupa de paza granițelor, permițând, tocmai, contrabanda la granița Bucovinei, acuzație care se dovedise cu probe⁴⁴. Vodă era hotărât a dona această sumă către casele de binefacere dacă „clevetitorii” ar fi adus dovezi în sprijinul acuzației. În caz contrar suma trebuia acoperită de reclamanti. În privința lui Nicolae Canta acuzat și el de contrabandă la granița Bucovinei, urma a se cerceta cauza, iar boierul trebuia să plătească cu averea sa în cazul în care s-ar fi dovedit că acuzațiile erau adevărate. M. Sturdza era sigur însă de vrednicia și dezinteresarea sa pentru că îi fusese recomandat de însuși Kiseleff pentru a ocupa importante funcții în stat. Nici în cazul vânzării veniturii ocnelor nu era domnia vinovată. Venitul ocnelor a fost, potrivit legii, scos la licitație publică și a fost câștigat de boierul Lățescu cu suma de 700000 lei. Neavând însă toți banii acesta a subînchiriat venitul lui Miloș Opreanu pentru 650000 de lei⁴⁵. Altă acuzație era aceea că domnitorul a obținut în acele 18 luni de domnie, din afaceri oneroase, trei sau patru sute de mii de galbeni, sumă de care, scria semnatarul memoriului, nu dispunea toată visteria Moldovei și cu lichiditățile tuturor boierilor la un loc. Și cum nici unul dintre „clevetitorii” nu avea dovezi care să susțină acuzațiile, spusele lor s-au

⁴⁴ *Ibidem*, p. 15.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 16.

transformat în simple bârfe. La articolul 28 au urmat explicațiile ce se refereau la chestiunea Neamțului. Autorul memoriului considera că grija așa zișilor apărători, care doar acum își arătau „râvna evlavioasă” față de acest lăcaș, de care de altfel nu-și amintiseră niciodată înainte, era cel puțin ciudată. Schimbul de moșii și mori făcut de domnitor cu Mănăstirea Neamț fusese făcut în favoarea Sfântului Lăcaș căreia M. Sturdza îi mai dădea și 6000 de galbeni anual pentru întreținerea și îngrijirea călugărițelor. De asemenea, Domnitorul nu s-a amestecat și nici nu a intenționat să influențeze alegeri de stareți sau să hotărască în vreun fel bunul mers al treburilor interne al nici unei mănăstiri. Cei care semnau Memoriul dezincriminator nu uitau să precizeze că aceste „mârșave clevertiri” aveau ca și cauze subliminale, nemulțumirea marilor boieri față de aplicarea Regulamentului Organic ce le știrbea serios vechile privilegii, lovind în interesele de care beneficiaseră vreme de sute de ani înainte. Mai exista o altă nedumerire la care se încerca a se găsi răspunsul. Cum o parte din măsurile administrative care nemulțumeau au fost prezentate de domnitor în sesiunea extraordinară pe care el o convocase pe 9 august 1834⁴⁶ și cu care Obșteasca Adunare se declarase a fi de acord, cel care a redactat memoriul încerca să găsească o explicație obiectivă și recentă a nemulțumirilor și îi învinuia pe unii boieri de trecerea dintr-o tabără în alta, funcție de interese pur personale, precum alegerea sau îndepărtarea lor din funcții⁴⁷.

Față de toate aceste tulburări politica aplicată de Rusia era aceea de a da sfaturi ambelor tabere, păstrând astfel controlul asupra Principatelor. De aceea, Curtea de la Petersburg sfătui pe Mihail Sturdza, prin Kiseleff, de a atrage de partea sa pe acei boieri pe care "țara îi cinstește" oferindu-le conducerea câtorva ministere, fără încălcarea vreunei prevederi a Regulamentului Organic⁴⁸. Și astfel, C. Mavrocordat preluă portofoliul justiției iar N. Canta a fost îndepărtat dar a rămas membru al Sfatului alături de Teodor Sturdza și N. Suțu. Domnitorul acceptă alegeri pentru cele 10 locuri rămase vacante: 6 ale boierilor demiși pentru că protestaseră împotriva ocârmuirii (art. 53 din regulament) (logofătul Grigorie Ghica,

⁴⁶ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 448-449.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 466-467.

⁴⁸ Hurmuzaki, Supl. I₄, p. 116-117.

hatmanul Costachi Balș, postelnicul Alecu Mavrocordat, postelnicul Iordachi Ghica, postelnicul Costin Catargiu, aga Alecu Rosetti⁴⁹) și 4 ale deputaților încetați din viață⁵⁰. Alegerile au fost tergiversate până în martie. Între timp domnitorul rămase la decizia alegerii doar a patru deputați ceea ce a stârnit iar nemulțumiri și proteste, la consulatul austriac de astă dată. Semnatari erau, în mare, aceeași: log. Al. Ghica, vorn. G. Catargi, I. Canta, G. Lătescu, N. Roznovanu, Al. Roznovanu, An. Bașotă, Gr. Al. Ghica, aga Al. Balș, M. Cantacuzino- Pașcanu, G. Miclescu, C. Pomer, D. Dan, G. Sion, N. Raneti, M. Pascu și Stavru. Cu diplomație, Mihail Sturdza lăsa în grija Adunării să decidă asupra vinovăției celor 6 deputați din opoziție⁵¹. Pe 17 aprilie 1836 împincinații au fost chemați să se apere dar nici unul nu s-a prezentat. Adunarea îi găsi vinovați dar Domnitorul publică, sfătuit de Rucman, în Buletinul oficial, un decret de amnistiere. Cum plângerile au continuat cu și mai multă vehemență, M. Sturdza exasperat, amenință cu aplicarea articolelor 61, 432, 187-193 și 318, din Regulamentul organic, hotărât de astă dată să-i acuze de atentat la adresa statului și trimiterea lor spre cercetare Tribunalului criminalicesc⁵². Mihail Sturdza se vedea nevoit a scrie și el lui Woronzov, Guvernatorul Noii Rusii, că agitățile nemulțumiților din Moldova constituiau o primejdie chiar și pentru liniștea statului vecin și că reprimarea lor se impunea cu atât mai mult⁵³. Această etapă a disputelor s-a încheiat cu victoria opoziției. Înainte ca noul raport al lui Mihail Sturdza să ajungă la cunoștința țarului⁵⁴, Nesselrode a trimis instrucțiuni dure lui Buteniev de a preveni pe Vogoride despre proasta administrație a Moldovei și a „purtării arbitrare și vexatorii” a ginerelui său. Presat din atâtea părți și sub amenințarea că în caz contrar avea să fie destituit pentru „delict dovedit”, M. Sturdza s-a văzut nevoit să

⁴⁹ *Analele Parlamentare ale României. Obicinuita obștească Adunare a Țerei Românești. Legislatura I, Sesiunea V, 1835-1836, tomul VI, partea a 2-a, p. 744.*

⁵⁰ *Ibidem*, p. 742.

⁵¹ *Ibidem*, p. 766.

⁵² I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 470-471.

⁵³ *Documente privitoare la istoria românilor urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki. Documente adunate și coordonate de D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, Supliment I, vol. VI, 1827-1849, București, 1895, p. 624-625.*

⁵⁴ *Ibidem*.

promită că își va repara greșelile. Boierii din opoziție, precum Costin Catargiu, fiul ministrului de interne și postelnicul. G. Ghica, și-au spus punctele de vedere, cu totul altele decât ale majorității, și în cazul unor proiecte legislative precum cele de înființare a epitropiilor, în sesiunile Obșteștii Adunări din 1837. Plângerile lui M. Sturdza primesc un răspuns dur de la Rucmann, care era bine informat de cele ce se petreceau în cele două tabere de la însuși N. Suțu, consilierul lui Sturdza. Poziția Rusiei era tranșant de partea boierilor opozanți sfătuind guvernul la o poziție moderată deoarece țara era „hărțuită de numeroase rivalități, roasă de nenumărate abuzuri, sfâșiata de o mulțime de interese deosebite” și cu toate că primește sprijinul „Puterilor cari veghează la destinele sale”, guvernul, devenit „obiectul unor învinuiri odioase și grave, oricât de exagerate ar fi...nu prin lovituri de autoritate, nici prin măsuri violente, va izbuti a se menține”. În această situație domnitorul a cerut sprijinul Porții ceea ce nu făcu decât să înrăutățească poziția sa la Petersburg unde se constata că existența unei opoziții în cadrul Obșteștii Adunări nu era decât benefică, menirea ei nefiind aceea de a „legaliza, fără control, orice măsură îi place guvernului să propuie”⁵⁵, ci dimpotrivă, a semnală abuzurile și a impune în acest mod, echilibrul.

Alegerile din 1837 au accentuat disputele între domnitor și opozanții din Obșteasca Adunare. La ținutul Suceava hatmanul Teodor Sturdza comunica domnitorului că reușise a asigura alegerea logofătului N. Canta, cel mai controversat personaj al acelor timpuri. La ținutul Dorohoi s-a hotărât susținerea candidaturii căminarului Mihalache Gherghel, fiul banului Costache. Cu toate că nu era fiu de boier acesta avea susținerea comunității. La Roman s-a reușit a se face majoritate pentru vornicul C. Sturdza. Existau la acest ținut mai multe tarafuri, unul îl sprijinea pe aga Manolache Bogdan și altul chiar pe paharnicul Kogălniceanu, care susținea sau spera că ar fi avut sprijinul lui M. Sturdza. În Botoșani candidatul preferat de guvern a fost a Scarlat Miclescu. Logofătul Lupu trăgea nădejde a fi ales la Neamț, unde se afla și moșia sa, Bozieni. Pentru a-și asigura voturile a apelat la practici interzise de lege: a botezat copiii sătenilor, a făcut daruri locuitorilor, a cununat, a făgăduit slujbe. Guvernul a preferat însă candidatura lui Manolache Miclescu, agă,

⁵⁵ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 479.

după ce se asigură, printr-o declarație scrisă făcută de tatăl său, de loialitatea față de M. Sturdza și politica pe care acesta o promova⁵⁶. Bacăul a avut ca și candidați pe Ștefan Rosetti, spătarul Vasile Sturdza și hatmanul Alecu Aslan. Cum candidatul guvernului, vornicul Sandu Crupenshi nu avea nici o șansă, opțiunea sa a fost de a sprijini candidatura lui Aslan. Deputăția Galașilor a fost de departe cea mai grea și datorită numelor candidaților: episcopul de Roman, logofătul Conachi, fiul postelnicului Iorgu Ghica, paharnicul Sion și colonelul Balș. Opoziția logofătului Costache Conachi supravegheat, la porunca lui M. Sturdza, de însuși maiorul Asachi, crea cea mai mare neliniște. Cei 110 alegători de la ținutul Bârlad aveau a alege și ei dintre patru candidați: Alecu Sturdza, aga G. Iamandi, spătarul Casimir și cu cele mai mari șanse, aga Nicolae Greceanu. Prevăzător Teodor Sturdza propunea domnitorului trimiterea acestuia, înainte de începerea alegerilor propriu-zise, a „întăriturii de ispravnic” pentru a-și asigura astfel loialitatea candidatului. Rezultatele alegerilor au fost cele dorite de domnitor⁵⁷.

În 1838 noul consul rus în Iași, Besac, a luat o atitudine declarată împotriva lui Mihail Sturdza, sprijinind aproape necondiționat opoziția. Venirea consulului Kotzebue, în 1839, care se unise cu nemulțumirii i-a amplificat lui M. Sturdza îngrijorarea ca alte “aberații” să nu se producă la „recomandarea” consulului, punând în pericol măsurile luate de guvern pentru a „consolida ordinea și aplana dificultățile administrației”⁵⁸. În fața unei astfel de triste perspective, de explozie a nemulțumirilor, care necesita o *conduită înțeleaptă, conciliantă pentru* a „păstra ordinea și a nimici intrigile și malvexațiunile”, ultima speranță pentru domnitor rămăsese sprijinul prietenului său, Nesselrode. Scrisorii trimise acestuia în 1839 îi fuseseră anexate câteva documente originale care demonstau surpriza sa la acuzațiile ce îi fuseseră aduse de boieri în memoriile lor către curtea ocrotitoare, precum și penibilul situației în care era pus. Intrigile *complotiștilor*, lipsiți de teama unor consecințe la adresa lor, au încurajat pe turbulenți și au avut drept urmare încetinirea reformelor făcute până atunci în favoarea prosperității. În atare situație, domnitorul privat de orice compensare morală și cu o listă civilă insuficientă unei vieți private

⁵⁶ *Ibidem*, p. 490.

⁵⁷ Hurmuzaki, Supl. I₄, p. 127, 128, 134.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 187.

onorabile își punea speranța în sprijinul Curții Imperiale⁵⁹. În 29 ianuarie 1839 Mihail Sturdza a trimis și baronului Ruckman un memoriu⁶⁰ în care demonstra serviciile pe care le adusese Curții Imperiale de-a lungul mai multor ani, animat fiind de „sacrele sentimente”. „Devotamentul său inalterabil” față de puterea protectoare și-l dovedise începând cu anii grei ai revoluției de la 1821 când adusese servicii ca și refugiat pe pământul Imperiului, și mai apoi din anii campaniei din 1827 și 1828, împotriva turcilor, când, pus în situații extrem de delicate, riscând persecuții severe și evitând mari pericole a furnizat informații de mare preț atât cu privire la resursele țării dar și unele privind zona de dincolo de Dunăre. Numit ca membru în Comisia de redactare a Regulamentului organic, bolnav fiind, a plecat totuși la București pentru a nu lipsi de la lucrări. În anii în care a girat Visteria Moldovei a luat cele mai bune măsuri economice spre mulțumirea generală. După cinci ani de la alegerea sa ca domnitor al Moldovei, normalitatea se instaurase în toate ramurile administrației, calmul și mulțumirea generală domnea în toată țara, iar prosperitatea publică a cunoscut o creștere constantă. Aceste rezultate nu au fost ușor de obținut într-o țară în care aristocrația era mereu animată de pasiuni. Succesul remarcabil din 1838 a depășit toate speranțele și se datora unor măsuri chibzuite în planul productivității, a facilității schimbului, protejarea tranzacțiilor, îmbunătățirea căilor de comunicații sau impulsivitatea comerțului exterior⁶¹. Bugetul Moldovei înregistrase în ultimii ani un venit de 8 479 475 lei din care se cheltuiseră 7 818 226 lei. Astfel rămăsese ca rezervă la visteria statului suma de 661 249 lei⁶². De aceea, M. Sturdza era total nedumerit de faptul că boierii trimeteau un nou memoriu acuzator, în condițiile în care nu a existat nici o voce care să fi contestat spusele sale în momentul în care el a prezentat raportul în fața Obșteștii Adunări, privitor *la starea națiunii*, în deschiderea sesiunii pe 1838⁶³. Dimpotrivă, răspunsul Adunării Obștești la cuvântul lui vodă pentru deschiderea sesiunii pe anul 1838 era plin de ”recunoștință” pentru „înțeleapta administrație” a țării și

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ Hurmuzaki, Supl. I, p. 2-7.

⁶¹ *Ibidem*, p. 8.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, p. 10-15.

„bunele chibzuri”, făcută în condițiile extrem de dificile ale implementării noii legislații, care se știa, era totdeauna „încungiurată de greutate”, dar cu mare câștig pentru „viitorime”⁶⁴.

Cel mai cunoscut rechizitoriu făcut primilor ani de domnie ai lui Mihail Sturdza a fost cel al comisului Leonte Radu, și datat în septembrie-octombrie 1839⁶⁵. Semnatarul prezenta „abuzurile și încălcările de lege care se săvârșesc în Moldova de la introducerea Regulamentului Organic”.

Curentul anti-Sturdza a înregistrat însă o creștere continuă. Opozanții jurară în scris să lupte pentru înlăturarea „vițiilor regimului regulamentar” și impunerea unui domnii ereditare. Ziarul *Le National* deveni unul din foile de opoziție. Poziția unora dintre reprezentanții Rusiei în Principate, mai mult decât abuzivă, precum cea a lui Besac și chiar Kotzebue a subminat grav autoritatea Domnitorului accentuând-o an de an: 1837, 1838, 1843, 1844. Aceștia se amestecară „agresiv și obraznic”⁶⁶ în treburile interne ale Moldovei, pactizând cu opoziția, intervenind la numiri în slujbe sau la înălțări în ranguri și cerând instituirea unor comisii de anchetă pentru nereguli și abuzuri săvârșite la construcția șoselei de la Socola sau la pregătirea grădinii Palatului de lângă biserica Lozonschi, învinuind pe domn de „nereguli grave”⁶⁷. Cu toate acestea, în 1846 Obșteasca Adunare era compusă din persoane favorabile domnitorului. El nu a mai fost nevoit a o dizolva, cum a procedat Bibescu în Țara Românească⁶⁸. Singura atribuție ce rămăsese Obșteștii Adunări fiind să-i „legitimeze abuzurile”, scria în 10 martie 1846 și ziarul *La Constitutionelle*. Lista sa civilă urcase la a cincea parte din veniturile Statului; primise ca recompensă națională casa de rezervă; încasa taxa exportului pe cereale și alte diverse taxe ce se percepeau pentru unele misiuni protocolare; excedentele bugetare erau îndreptate spre clădirea palatului Sturdza, palat domnesc pe atunci. Existau toate atribuțiile în a califica domnia sa ca pe o domnie autoritară. În 1846⁶⁹ a fost la un pas în a prezenta Adunării un

⁶⁴ *Ibidem*, p. 22-23.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 77-79.

⁶⁶ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 504.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 505.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 547.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 548.

proiect care să califice ca delict de lez-majestate orice petiționare împotriva domnitorului la Curțile marilor puteri, încălcându-se astfel însuși spiritul Regulamentului organic. La începutul anului 1846, în adevăr, M. Sturdza a trimis lui Nesselrode și lui Kiseleff câteva din dorințele sale „reformatoare”: inviolabilitatea persoanei Domnitorului; puterea absolută a acestuia de a destitui și numi în funcții; responsabilitatea ministerială în fața Obșteștii Adunări; incompatibilitatea funcției de deputat cu cea de ministru și președinte al Divanului domnesc⁷⁰; neamestecul puterii legislative în treburile puterii executive; creșterea influenței domniei în Adunarea legislativă până la a putea decide dizolvarea ei, înștiințând doar Petersburgul și Istanbulul. Sporirea atribuțiilor domnitorului avea drept argument cazul Serbiei, unde, deși domnia era ereditară, opoziția a reușit să-l detroneze pe Obrenovici.

Poziția consulatelor din Moldova față de domnia lui M. Sturdza a pendulat și a fost dictată de interesele marilor puteri preocupate de creșterea propriei influențe în această parte a Europei. După urcarea pe tron a lui M. Sturdza numărul agențiilor consulare în Moldova a crescut, în ciuda prevederilor Regulamentare care stipulau desființarea unui număr însemnat de stărostii. Interesul față de portul Galați era evident. Astfel, Grecia și Austria își instalau agenți consulari în lunile februarie și mai ale anului 1835, Anglia, Rusia (în luna mai) și Franța (în luna iunie) în 1836, Belgia în luna noiembrie 1838 și Prusia în iulie 1839. În anul 1835 apărea o filială a consulatului englez la Huși, iar în 1836, la Piatra Neamț, Bârlad și Fălciu se găseau agenții ale Austriei și Greciei⁷¹.

Exista o luptă permanentă între autoritățile locale și consulate pentru a păstra controlul asupra supușilor străini din Principat⁷² și înainte de urcarea pe tron a lui M. Sturdza când Visteria cerea explicații „pentru lămurirea cum trage consulii străini birnici suptu a lor ocrotire⁷³. Un raport al Sfatului Administrativ al Moldovei către generalul Kiseleff despre abuzurile Consulatului Prusiei, din 27 iulie 1834, demonstrează că nemulțumirile erau evidente. Sfatul se plângea că în „stăruința sa di a

⁷⁰ Hurmuzaki, Supl. I, p. 282-286.

⁷¹ *Manualul administrativ al Moldovei*, vol. II, Iași, 1856, p. 17.

⁷² I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 500-501.

⁷³ *Ibidem*, p. 482.

lămuri pi acei cu catachrisas proteguiți de osebite Consulaturi întâmpină nu puține greutateți” deoarece acestea nu numai că refuză să dea explicație pentru modul cum „hărăzesc protecția lor la cutare sau cutare persoană” ci încearcă a spori numărul protejaților dând „slobozire de patente la oricine le solicită, atât la împlinirile Visteriei, cât și la pricinile de judecăți”. Constatarea era că cei care fuseseră sub protectorat rusesc și Consulatul le-a retras catachrisu-rile, i-au luat sub aripă „alte starostii”. În cazul expus la acea dată era vizat consulatul Prusiei care acordase, într-adevăr, mai multor „fețe” care se aflau „în cercetare giudecătorească sau polițienească” sprijinul vice-consulului prusac și l-au și primit pentru a „împedeca cursul legiuit al lucrărilor”. Interogat, vice-consulul recunoștea „sub iscălitură” și faptul că din numărul de 367 de sudiți câți existau pe listă în 1834 doar 18 sau 20 de „fețe” erau venite cu pașaport prusac. Restul primiseră protecție din partea fostului vice-consul Margoti. Sfatul se declara astfel îngrijorat de faptul că în acest fel un număr din ce în ce mai mare de „adevărați pământeni” ar fi putut primi catachrisas, fiind scoși din lista contribuabililor la veniturile Visteriei⁷⁴. Și consulul Rusiei Kotzebue era interesat de problema sudiților. O demonstrează numeroasele interogări făcute de consuli privitor la procese care se derulau și care aveau ca subiecți supuși ai Puterii protectoare. Un exemplu era interesul pentru mersul unui proces derulat între supusul rus Spiru Paul și logofătul Răducan Rosetti, în care hotărârea judecătorească era favorabilă suditului dar pe care domnitorul nu se grăbise a o confirma. Ca urmare, consulul îi scria lui Mihail Sturdza la 6 iulie, cerând explicații⁷⁵. După o analiză a cazului Logofeția Dreptății a răspuns Consulatului Imperial, arătând, la 15 iulie 1839 (nr. 2405), că hotărârea Divanului era contrarie legilor și trebuia casată de domnitor. Interesul Consulatului rusesc pentru derularea proceselor și sentințele date vizau, explicabil, litigiile în care erau implicați sudiți ruși dar interesul se propaga și spre cetățenii altor consulat. Consulul Kotzebue cerea, la 11 martie 1840, Postelniciei deslușiri despre afacerile Țigara, Străjescu, Scorțescu, Buhalnița, Papadopol și Stroici sugerând „accelerarea mersului acestor afaceri”⁷⁶. Consulatul Imperial, prin consulul Titow emitea la 11 ianuarie

⁷⁴ Hurmuzaki, Supl. I, p. 616-617.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 64-66.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 220-221, 223-224.

1840 un protest cerând lui Mihail Sturdza să nu aplice hotărârea favorabilă postelnicului Mavrocordat, dată de Divan în procesul cu mănăstirea Dobrovăț, până nu se va pronunța o hotărâre a Ministerului Împărătesc al Rusiei. Explicația dată de consul viza interesul „legitim” pe care Curtea de la Petersburg o avea pentru respectarea drepturilor comunităților religioase ale Orientului, de unde și interesul pentru păstrarea hegemoniei Dobrovățului și inviolabilitatea proprietăților sale. Domnitorului i se cerea suspendarea deciziei pentru o examinare mai aprofundată a litigiului, evitând astfel o decizie, prematură” și „pripită” care ar fi putut avea „grave și numeroase nereguli”⁷⁷. Astfel de abuzuri ale consulilor ruși vis-a-vis de procese care se derulau și în al căror curs se amestecau au fost mult mai numeroase. Un singur exemplu asupra căruia ne-am oprit este cererea lui C. Mavrocordat, și pe care Departamentul Asiatic al Rusiei o socotise legitimă, așa cum îi scria Titow lui M. Sturdza. Solicitarea logofătului era aceea de a fi despăgubit pentru plata unei cantități de fân pe care tatăl său o furnizase armatelor rusești. Titow avansa domnitorului ideea ca despăgubirea să fie făcută din visteria Moldovei⁷⁸. Și noile reglementări privitoare la interzicerea unor practici economice pentru străini în Principate au sporit nemulțumirile consulilor și mai cu seamă a celui austriac care avea între sudiții din Moldova mulți de origine evreiască ale căror preocupări principale erau cele de natură economică. Măsurile luate de domnia lui Sturdza erau permanente cauze ale discordiei. Astfel, la 14 februarie 1834 Adunarea Moldovei a cerut vicepreședintelui să desființeze o sarcină fiscală grea, suportată de visteria Moldovei, aceea de a plăti chiriiile pentru clădirile ce găzduiau consulatele⁷⁹. Apoi, a fost interzisă pătrunderea evreilor în Moldova fără pașaport și fără a putea dovedi că dețin un capital însemnat sau că practică o meserie. Cei stabiliți în Principat nu aveau voie a arenda moșii sau a deține crâșme în orașe, iar în zilele de duminică dughenele lor erau închise. Ceea ce i-a nemulțumit mai mult a fost însă înscrierea sudiților în catagrafiile comandate de administrația Sturdza care cuprindeau numele, averea și ocupația locuitorilor Moldovei. Potrivit acestor recensăminte ei deveneau alături de populația obișnuită plători de

⁷⁷ *Ibidem*, p. 177.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 500.

taxe la bugetul general al țării. Până atunci nu se plăti o altă taxă decât cea a vămii așa încât orice altă impunere era privită cu reticență. Și judecarea pricinilor legate de supuși de către tribunale locale a stârnit nemulțumire⁸⁰ cu atât mai mult cu cât Austria, Franța, Prusia, Grecia, Anglia considerau că ocrotirea rusească avea a se schimba în „stăpânire efectivă” și că tribunalele funcționau deja, ca tribunale aproape rusești⁸¹. Consulii au protestat împotriva unor astfel de măsuri și au reamintit de existența unor tratate și înțelegeri încheiate de statele lor cu Poarta care stipulau, de pildă, ca judecarea supușilor să se facă doar de autoritățile consulare sau ale statului ai căror cetățeni erau. Toate măsurile luate de guvern și Obșteasca Adunare aveau însă ca bază nemulțumirile populației Principatelor pusă de Ioan C. Filitti pe seama abuzurilor săvârșite de populația sudită care, sub protecția consulatelor, administrau abuziv moșiile arendate „substituindu-se astfel drepturilor proprietarilor de drept asupra locuitorilor săteni”, făceau speculă cu produse agricole și obțineau mari venituri din practicarea „comerțului cu ridicata”⁸². De aici decizia Cărmuirii din 7 februarie 1834, ca Agențiile consulare să garanteze pentru buna purtare a supușilor și să evite altfel ca aceștia să fie expulzați peste graniță. Consulatele rusec și cel austriac au protestat. Nemulțumirile lor s-au transformat în critici aspre la adresa domnitorului. Consulul austriac de pildă, îl critica pe Mihail Sturdza pentru lăcomia de care dădea dovadă cumpărând moșie după moșie⁸³ (era exemplul moșiilor Flămânzi și Drăgășani,) de indolența cu care își însușea banii publici destinați bunei administrări a țării, sau ușurința cu care o învinuia pe soția sa de relații extraconjugale cu medicul austriac Sakelario, sudit austriac⁸⁴.

Franța și-a intensificat și ea eforturile de reactivare a diplomației în Orient și câștigare a poziției de „primă vioară”, după 1834, când influența sa în rândurile tinerimii românești era într-o ascendență maximă. O aspră caracterizare era făcută domnitorului Moldovei de către Cochelet într-un raport către Thiers, în 1836, în condițiile în care Alexandru Ghica se

⁸⁰ *Ibidem*, p. 500-501.

⁸¹ *Ibidem*, p. 482.

⁸² *Ibidem*, p. 453.

⁸³ Hurmuzaki, X, p. 603.

⁸⁴ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 489.

îndepărtase vizibil de puterea protectoare. Apropierea lui M. Sturdza, cel care primise împreună cu fii săi, încă din 1824, statutul de sudit rus⁸⁵ și a cărui apropiere de puterea protectoare era de notorietate, explica poziția consulului francez care-l caracteriza ca „venal, lacom, ... devotat cu desăvârșire voinților Rusiei, numai pentru a obține să se închidă ochii asupra delapidărilor, asupra samavolniciilor și asupra tuturor actelor lui de o adâncă imoralitate”⁸⁶. Acuzațiile de apropiere de Rusia nu se dovedeau chiar adevărate în condițiile în care însăși consulii ruși, unii foști prieteni ai domnitorului, luau poziție față de politica lui. Poziția Rusiei în acest context era cât se poate de ciudată. Am putea spune că situația lui M. Sturdza era chiar mai ingrată decât a domnitorului Țării Românești cunoscut pentru poziția deschisă anti rusească. Un exemplu este acela al poziției Curții protectoare după opoziția făcută de Adunările Obștești a celor două țări române, și după acceptarea amendamentelor propuse de Rusia la 1838. Pentru a recompensa înțelegerea de care a dat dovadă, lui Al. Ghica i-a fost ștearsă datoria personală de 2400000 lei. De aceea M. Sturdza s-a simțit umilit și în scrisorile sale adresate consulilor ruși din ani următori, făcea în mod repetat referire la serviciile aduse de el Rusiei, arătându-și deschis nemulțumirea că în aceste condiții Curtea Imperială nu numai că îl amenința cu destituirea dar îl și lăsa cu o listă civilă mult mai mică ca valoare față de cea a lui Al. Ghica. Prezența consulatului rus în Moldova după pacea de la Kuciuk-Kainargi explică în parte terenul câștigat de diplomația rusă și în contextul anilor de după 1828, rolul său, uneori decisiv, în politica Moldovei era de necontestat.

Nemulțumiri apar la discutarea legii administrației bunurilor bisericești, în 1839. Cu siguranță prevederile Regulamentului organic privind amestecul autorității laice în administrarea averilor mănăstirești a fost cauza principală a neînțelegerilor cu mitropolitul Veniamin Costache și parțial cu nepotul său, Nicolae Canta. Mihail Sturdza a căutat să menajeze interesele bisericii ortodoxe, cu 1.356.908 de enoriași către sfârșitul domniei lui Sturdza, cu atât mai mult cu cât nu se îndrăznea a se lua aceleași măsuri, deși prevăzute în articole din Regulament, în ceea ce

⁸⁵ Hurmuzaki, Supl. I, p. 32-33.

⁸⁶ R. Rosetti, *Acțiunea politicii rusești în Țările române povestită de organele oficiale franceze*, București, 1914, p. 86-87.

privește mănăstirile închinat. În anul 1841 Mihail Sturdza scria lui Titov că era timpul ca mănăstirilor închinat să le fie aplicat același tratament ca și cel aplicat mănăstirilor din Moldova, în acest fel putând fi atenuată rezistența clerului moldovenesc ortodox. Problema extrem de delicată nu putea fi rezolvată, însă decât de negocierile Rusei cu Poarta⁸⁷. Schimburile de moșii pe care Sturdza îl făcea cu mănăstirile, de la care lua moșii în Bucovina dându-le unele din Moldova au pus semne de întrebare puterii de la Petersburg, mitropolitului și moldovenilor. Care să fi fost scopul? Doar de a-și pune averea sub protecția Austriei? Dar avea multe moșii și în Basarabia. Mitropolitul consimte la acest schimb, pentru care era muștrat într-o scrisoare anonimă primită în 1842, cu oarecari amenințări cu moartea, pentru că acceptase schimbarea unor moșii ale Slatinei, în Bucovina, în valoare de 50000 de galbeni pe o moșie în Moldova care valora numai 13000 de galbeni⁸⁸. Intermedierea financiară a fost supervizată de N. Canta care de teama unei mișcări populare a demisionat și, alături de unchiul său, a a părăsit temporar Iașii (se luură măsuri excepționale în oraș fiind interzisă staționarea pe străzi). Mitropolitul Veniamin s-a retras la Slatina, lăsând, este drept, mitropolia cu o datorie de 235 231 de lei și catedrala neterminată. Mihail Sturdza a evitat posibilitatea controlului foarte probabil al bisericii ruse asupra celei Moldovenești, ajutat și de sprijinul lui Dașcov, în anul 1843 și apoi în 1844, când s-au ținut alegeri pentru desemnarea Mitropolitului. Câștig de cauză a avut episcopul Romanului, Meletie Brandaburul (2-14 februarie) care învățase la Cernăuți, cu 81 de voturi favorabile, față de 26, câte avusese Sofronie Miclescu al Hușilor. Succesul s-ar fi datorat sumei de 17000 de lei, din care, spuneau gurile rele, s-ar fi „împărțășit” și domnitorul, dar a tras în cumpănă și faptul că Meletie nu avea rude de „procopsit”⁸⁹ și, potrivit lui Vaillant⁹⁰, în balață ar fi tras mai cu seamă consimțământul acestuia de a uni Biserica Moldovei cu cea rusă în cazul ungerii sale. Împotriva alegerii au fost aceeași neobosiți contestatari.

⁸⁷ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 517.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 518.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 530.

⁹⁰ *Ibidem*.

După mulți ani de discuții, opoziție a bisericii, în martie 1844 s-a votat legea⁹¹. O Casă centrală cu sediul la Iași avea să colecteze veniturile mitropoliei și ale episcopilor; moșiile bisericii urmau a fi arendate pe o perioadă de 5 ani, prin scoatere la mezat. Venitul astfel obținut se împărțea: 5/7 mitropolitului în cazul unui venit de peste 350000 lei: 4/7 episcopilor. Restul se subîmpărțea la trei: pentru reparația la biserică, pentru susținerea seminarului de la Socola și pentru acte de caritate sau alte cheltuieli curente ale bisericilor. Cele două chei ale Casei erau ținute de Mitropolit și de vornicul bisericesc, autoritate laică, care înlocuia de fapt vechiul control al ministrului de interne. Cu sumele în plus se plăteau datoriile mitropoliei și se continuau lucrările la catedrala mitropolitană. Mănăstirile Neamț, Secu, Agapia, Văratec rămâneau neatârinate de vornic.

În anul 1842 Mihail Sturdza pleacă la Viena, prilej pentru nemulțumiți a se răzvrăti. Interimatul este asigurat de Filaret Beldiman și mai apoi de Voinescu care are doar cuvinte de laudă la adresa lui M. Sturdza, domn cu „idei patriotice și spirit înalt” care combate proiectele Rusiei ce aveau drept scop singur, controlul în Principate⁹².

Nume cunoscute precum cele ale lui C. Costache, Gr. Cuza, Râșcanu, Mihai Cantacuzino-Pășcanu, Sandu Miculescu, Catargi, Alecu Roznovanu, Lupu Balș, D. Ghica, N. Istrati sunt pe lista contestatarilor. Nemulțumirile personale sunt completate de nereguli reale și oarecum, noi: ofițeri puși pe chefuri și jocuri de noroc, cler ignorant, școli neîncăpătoare, domn cu mari calități dar care se înconjură de sftnici corupți și nepotriviți pentru funcțiile primite.

Când dându-i dreptate, când învinuindu-l reprezentanții Rusiei pare-se că voiau uneori înlăturarea lui M. Sturdza de la domnie (chiar Kotzebue în 1844). Ce să îi fi salvat totuși scaunul domnitorului? Poate încrederea acordată de boierii din Țara Românească care nemulțumiți de Ghica și sperând a-și împlini un vis mai vechi, unirea cu Moldova, îi propuseră lui Mihail Sturdza domnia Țării Românești? Drept urmare colonelul Câmpineanu, însoțit de Colson pleacă prin Țarigrad spre Occident pentru a susține acest proiect. Scrisoarea remisă lui de Ion Ghica în 1841 în care i se propuse a accepta tronul Țării Românești propunere pe

⁹¹ *Anale parlamentare*, tomul XII, partea a 2-a, p. 393.

⁹² I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 525.

care, deși îl măgulea și îi împlinea un vis, o respinge din prudență⁹³ pentru că, spune el „acel care răspunde înaintea lui D-zeu și a oamenilor de soarta unui popor trebuie să fie prudent”⁹⁴. Cu siguranță, de ajutor a fost și sprijinul polonezilor care l-ar fi dorit într-un proiect mai mare⁹⁵. Poate a fost sprijinul Austriei, care i-a nemulțumit pe ruși. Mai cu seamă după convenția pe care domnitorul a încheiat-o cu Austria, în 1838, de extrădare a vagabonzilor și dezertorilor, un act de voință a Moldovei, care nu mai fusese exercitat de statul român din 1711⁹⁶. Convenția stipula drepturi de pe picior de egalitate a micului stat cu o mare putere, în fapt o recunoaștere a „existenței juridice” a tânărului stat care, spera Austria, i-ar fi dat permisiunea miliției austriece de a intra prin Bucovina în Moldova sub pretextul urmăririi fugarilor. Prevăzător, Sturdza interzice o astfel de practică⁹⁷. Teama autorităților Imperiale rusești și otomane ca nu cumva să încolțească în societatea românească, mult prea deschis, prin acțiuni chiar și voalate, a ideilor de independență și unire l-a obligat pe Mihail Sturdza, încă de la începutul domniei, 1835, să dezmințască zvonul răspândit de Gazeta de Frankfurt, reproduș și de ziarele din Petersburg și Odesa, cum că ar fi gravat la Viena forme pentru baterea monedelor⁹⁸. Era dificil într-o tare situație a păstra echilibrul, fiind nevoie de talent diplomatic, cu care, Sturdza, se pare a fi fost îndestul înzestrat. Dar nu de puține ori, este

⁹³ A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, vol. XI, p. 143.

⁹⁴ I. Ghica, *Scrisori*, p. 149 și 185.

⁹⁵ A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, vol. XI, p. 142. Cunoștința făcută de Ioan Ghica cu domnul Moldovei îi procura în 1842, catedra de geologie de la Academia Mihaileană. Cu toate acestea un raport al lui Ducos către consulul francez din Iași, C. Broglie, din 11 Dec. 1835 - Hurmuzaki, Documente, XVII, p. 568 spune: „le prince M. S. se flatte que la Russie réunira ces deux provinces en un seul Etat, a la tete du quel elle le placera lui meme avec le titre de Roi des Daces. Il m'en a parlé à moi-même, au commencement de son règne”.

⁹⁶ A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, vol. XI, p. 178.

⁹⁷ *Manualul administrativ*, vol. I, Iași, 1855, p. 545.

⁹⁸ Hurmuzaki, Supl. I, p. 113-114 (erau scrisori adresate lui Timowsky și Buteniev, cărora le explica că zvonul era o mare absurditate. În 1839 era bătut un pond moldovenesc de aur cu stema Casei domnitoare, de forma unei monede etalon aflată în colecția Muzeului de Istorie a Moldovei Iași. Nu este exclus ca matrița să fi fost executată în 1835-1837 la Viena.

adevărat că, fusese hotărât a renunța la tron⁹⁹. O astfel de tentativă se pare că a avut în 1843. Nevoit a mulțumi un număr atât de mare de orgolii și interese, nesigur pe tron și pe sprijinul Rusiei, căreia încerca totuși a-i dovedi loialitatea, cel puțin pe față, poate dorindu-și și pentru el și pentru Moldova și Țara Românească o independență reală, domnul luă o hotărâre practică: deveni și mai preocupat în a-și spori propria avere, fără însă a neglija sau a jefui visteria Moldovei și apelă, între altele, la o soluție, pe cât de ușoară pe atât de „firească”, precum cea a schimbării înalților dregători cu alții, funcție de poziția lor față de Domnie și domnitor, și de dorința Rusiei, sau de sprijinul Austriei, contra unor comisioane „convenabile”¹⁰⁰.

*

Lucrarea noastră nu și-a propus dezbaterea întregii problematice legate de acest subiect, ci doar o punctare a acelor idei asupra cărora alte materiale au detaliat mai puțin și de a contribui cu noi dovezi documentare care să sprijine ideea de existență a unei puternice opoziții, foarte activă ca manifestare, existentă între anii 1834-1849, împotriva administrației domnitorului Mihail Sturdza.

*CONSIDERATIONS REGARDING SOME COMPLAINTS AGAINST THE
ADMINISTRATION OF PRINCE MIHAIL GRIGORIE STURDZA**

(Abstract)

Situated in the middle of an ample process of modernisation and resizing, the Romanian society from the beginning of the 19th century was characterized by a state of general tension and various social conflicts, difficult to separate and define. The complaints against the administration were generated by the abuses committed by the clerks of Sturdza administration, by the stipulations of the organic Regulations, many times superposed over private passions. Consequently, among the opposers there were exponents of the big boyars, the most virulent voices, of the small and middle ones, the peasantry, the townspeople, the religious order, consuls or Sudits.

The present article continues with a concise presentation of the strong opposition experienced by Prince M. Sturdza from the big boyars, the consulates and the

⁹⁹ *Ibidem*, p. 432.

¹⁰⁰ I. C. Filitti, *op. cit.*, 1915, p. 546.

* Rezumat tradus de Simona Postolache.

Church. The purpose of our paper is not to debate all the aspects related to this subject, but to point out ideas such as: the identification of the real causes and objectives which determined such a virulent opposition against the administration and implicitly the Prince, the endorser for the application of appropriate measures for the implementation of reforms, as well as subjective aspects (related to family, personal interests) which made the conflict become critical; the names of the worst enemies; the main discontents found in the memoirs sent by the big boyars to the protective and suzerain power; the answer given by the Prince and his confidants under the aspect of trying to clarify in written, through other memoirs, both the actions and the measures taken in order to limit the negative effect of those sent by the opposers to the throne. Documentary information was inserted in order to support the idea of existence of a strong opposition, very active as manifestation, activating between 1834 and 1849.